

Nr 203

Kungl. Maj:ts proposition om tillämpning av allmänna ransoneringslagen (1954:280) m. m.; given den 16 november 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

KJELL-OLOF FELDT

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen begärs att riksdagen samtycker till att Kungl. Maj:t förordnar att allmänna ransoneringslagen och allmänna förfogandelagen skall äga tillämpning till och med den 30 november 1974 i den omfattning, som närmare anges i propositionen.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 16 november 1973.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, ODHNOFF, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHARISSON, LEIJON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *tillämpning av allmänna ransoneringslagen och allmänna förfogandelagen* och anför.

Den senaste utrikespolitiska utvecklingen, särskilt i Mellersta östern, medför en uppenbar fara för Sveriges försörjning med olika livsviktiga förnödenheter, främst flytande bränsle och drivmedel. Det kan därför bli nödvändigt att myndigheterna med kort varsel vidtar regleringsåtgärder för att trygga landets försörjning med sådana förnödenheter.

Lagregler, som ger befogenheter att vidta de erforderliga åtgärderna, finns i allmänna ransoneringslagen (1954:280) och allmänna förfogandelagen (1954:279). Lagarna är av beredskapsnatur och kan därför tillämpas endast då vissa förutsättningar föreligger. Dessa förutsättningar tas i vardera lagen upp i dess inledande paragraf. Lagarna innehåller även regler om de ändamål, för vilka tillämpning av dem kan komma i fråga. De grundläggande bestämmelserna om ransonerings- och förfogandeåtgärder finns i 2–5 §§ allmänna ransoneringslagen och i 2–9 §§ allmänna förfogandelagen. Dessa bestämmelser berättigar Kungl. Maj:t att meddela vissa föreskrifter och att till underordnad myndighet delegera rätt att meddela föreskrifter. De efterföljande paragraferna innehåller mera allmänna regler om tillämpningen av föreskrifterna samt om ersättning, uppgiftsskyldighet, straff m. m. De träder i tillämpning så snart de grundläggande bestämmelserna tillämpas.

Bortsett från de nu icke aktuella fallen att Sverige kommer i krig, befinner sig i krigsfara eller har varit i krig krävs för tillämpning av 2–5 §§ allmänna ransoneringslagen och 2–9 §§ allmänna förfogandelagen att det till följd av krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse uppkommit knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen (1 § tredje stycket i vardera lagen). En ytterligare förutsättning för att Kungl. Maj:t under dessa omständigheter skall få förordna, att ifrågavarande bestämmelser – utom 2 § andra stycket allmänna förfogandelagen, som endast får tillämpas om landet är i krig eller krigsfara – skall tillämpas, är att riksdagen samtyckt därtill.

Förordnande får meddelas för viss tid, högst ett år. Skulle emellertid riksdagens samtycke ej utan synnerlig olägenhet kunna avvaktas, får dock Kungl. Maj:t utan sådant samtycke förordna att 2 § allmänna ransoneringslagen helt eller delvis skall äga tillämpning. Förordnandet skall i så fall underställas riksdagen inom viss tid.

De båda lagarna är avsedda att användas i princip blott för försörjningspolitiska ändamål. Således får föreskrift enligt 2 § första stycket allmänna ransoneringslagen endast meddelas för att möjliggöra en av förhållandena påkallad hushållning med förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller för ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen. Om det är nödvändigt för att tillfredsställande kunna kontrollera en sådan reglering får dock enligt 2 § andra stycket undantagsvis föreskrift meddelas även beträffande annan förnödenhet. I 3–5 §§ hänvisas till 2 §. Enligt 2 § första stycket allmänna förfogandelagen får föreskrift enligt 3–9 §§ den lagen meddelas endast för att tillgodose behovet av förnödenhet av samma slag som omförmäls i 2 § första stycket allmänna ransoneringslagen.

De väsentliga ransoneringsbestämmelserna återfinns i 2 § allmänna ransoneringslagen. Enligt denna paragraf kan föreskrifter om handeln med och användningen av viss förnödenhet meddelas. Reglering av handeln införs genom föreskrift att viss förnödenhet får saluhållas, utbudas mot vederlag, överlätas eller förvärvas endast i viss ordning eller på vissa villkor. Användningen av förnödenhet regleras genom föreskrift att förnödenheten får användas endast för vissa ändamål, på vissa villkor eller med vissa begränsningar. Enligt paragrafen kan också förbud utfärdas att under viss tid saluhålla, utbjuda mot vederlag, överlåta eller förvärva viss förnödenhet. Med stöd av 3 § kan utövande av viss näring förbehållas näringsidkare, som erhållit särskild auktorisation. Sådan föreskrift får dock meddelas endast då detta är oundgängligt för att åstadkomma tillfredsställande kontroll av införd ransoneringslag eller, om synnerliga skäl föreligger, då detta erfordras för hushållning med viss förnödenhet. I 4 § ges möjlighet att, i syfte att tillgodose behov av förnödenhet, utjämna prisskillnader mellan importvaror av samma eller likartat slag eller mellan importvaror och inom riket tillverkade varor av samma eller likartat slag. Utjämnningen sker genom att clearingavgifter läggs på vissa varor och clearingbidrag utgår för andra. 5 § medger rätt att belägga exportvara med prisutjämningsavgift i syfte att tillgodose behov av varan.

I 3 § allmänna förfogandelagen ges möjlighet att tvinga ägare eller innehavare av förnödenhet att avstå denna till kronan eller annan och att ålägga honom att ombesörja viss beredning av förnödenhet som avstås. Enligt 4 § kan egendom tas i anspråk med nyttjanderätt, varvid ägaren eller innehavaren kan bli skyldig att låla eller vidta vissa åtgärder med egendomen. Såsom förberedelse till föreskrift enligt 3 § kan förbud utfärdas för ägare eller innehavare av viss förnödenhet att förfoga över denna (9 §). I 5–8 §§ öppnas möjlighet att ålägga ägare eller innehavare av viss egendom att utföra verksamhet för kronans eller annans räkning. Denna verksamhet avser frambringande av förnödenhet, som kan

utvinnas från fastighet eller gruva, produktion och beredning m. m. av förnödenhet vid fabrik eller dylik anläggning, lagring av förnödenhet i lageranläggning samt forsling medelst olika transportmedel.

Som jag tidigare nämnde, är förhållandena för närvarande sådana att betydande fara föreligger för knapphet på flytande bränsle och drivmedel. Detta kan i sin tur medföra återverkningar på bränsleförsörjningen i stort. Det finns också vissa risker för att knapphet kan uppkomma även på andra förnödenheter av grundläggande betydelse för folkförsörjningen, t. ex. varor som framställs ur olja. Det är därför nödvändigt att Kungl. Maj:t får de befogenheter som anges i ifrågavarande lagar så att åtgärder kan vidtas snabbt om så krävs. Bestämmelserna i allmänna förfogande- och ransoneringslagarna måste därför snarast sättas i tillämpning. Härför erfordras riksdagens samtycke och detta torde alltså böra inhämtas skyndsamt. Självfallet skall de i lagarna angivna befogenheterna icke utnyttjas tidigare eller i större omfattning än förhållandena med nödvändighet kräver. Samtycke torde nu lämpligen böra begäras för tiden t. o. m. den 30 november 1974.

Om ingripanden blir nödvändiga och dessa medför kostnader, för vilka anslag ej finns, torde erforderliga anslagsäskanden få göras senare.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att samtycka till att Kungl. Maj:t får förordna, att 2—5 §§ allmänna ransoneringslagen och 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ allmänna förfogandelagen skall äga tillämpning längst till och med den 30 november 1974.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson